۸) عن أبن بن تغلب، قال: كنت عند أبی عبد الله علیه السلام إذ دخل علیه رجل من أهل الیمن فسلم علیه، فرد أبو عبد الله علیه السلام. فقال له: مرحبا یا سعد. فقال له الرجل: بهذا الاسم سمتنی أمی، وما أقل من یعرفنی به. فقال له أبو عبد الله علیه السلام: صدقت یا سعد المولی، فقال الرجل: جعلت فداک بهذا کنت القب. فقال أبو عبد الله علیه السلام: لا خیر فی اللقب، إن الله تبارک وتعالی یقول فی کتابه (ولا تنابزوا بالألقاب بئس الاسم الفسوق بعد الایمان) ما صناعتک یا سعد؟ فقال: جعلت فداک أنا من أهل بیت ننظر فی النجوم، لا یقال إن بالیمن أحدا أعلم بالنجوم منا . فقال أبو عبد الله علیه السلام: فکم ضوء المشتری علی ضوء القمر درجة؟ فقال الیمانی؟ لا أدری، فقال أبو عبد الله علیه السلام: صدقت، فکم ضوء المشتری علی ضوء عطارد درجة؟ فقال الیمانی: لا أدری، فقال أبو عبد الله علیه السلام: صدقت فما اسم النجم الذی إذا طلع هاجت الإبل، فقال الیمانی: لا أدری، فقال أبو عبد الله علیه السلام: صدقت، فما اسم النجم الذی إذا طلع هاجت البقر ؟ فقال الیمانی: لا أدری، فقال له أبو عبد الله علیه السلام: صدقت، فما اسم النجم الذی إذا طلع هاجت الکلاب ؟ فقال الیمانی: لا أدری، فقال أبو عبد الله علیه السلام: صدقت فی قولک لا أدری فما زحل عندکم فی النجوم ؟ فقال الیمانی؟ نجس نحس، فقال أبو عبد الله علیه السلام : لا تقل هذا، فإنه نجم أمیر المؤمنین علیه السلام وهو نجم الأوصیاء علیهم السلام وهو النجم الثاقب الذی قال الله فی کتابه. فقال الیمانی: فما معنی الثاقب؟ فقال: إن مطلعه فی السماء السابعة، فإنه ثقب بضوئه حتی أضاء فی السماء الدنیا، فمن ثم سماه الله النجم الثاقب، ثم قال: یا أخا العرب! عندکم عالم؟ قال الیمانی: نعم جعلت فداک، إن بالیمن قوما لیسوا کأحد من الناس فی علمهم! فقال أبو عبد الله علیه السلام: وما یبلغ من علم عالمهم؟ قال الیمانی: إن عالمهم لیزجر الطیر ویقفو الأثر فی ساعة واحدة مسیرة شهر للراکب المحث المجد فقال أبو عبد الله علیه السلام: فإن عالم المدینة أعلم من عالم الیمن قال الیمانی: وما یبلغ من علم عالم المدینة؟ قال علیه السلام: إن علم عالم المدینة ینتهی إلی أن لا یقفو الأثر ولا یزجر الطیر و یعلم ما فی اللحظة الواحدة مسیرة الشمس تقطع اثنی عشر برجا ، واثنی عشر برا واثنی عشر بحرا، واثنی عشر عالما ! فقال له الیمانی: ما ظننت أن أحدا یعلم هذا وما یدری ما کنهه قال: ثم قام الیمان.» [1]

۱. بحارالانوار، ج۵۵، ص۲۱۹.

توضیح:

مرحوم مجلسی این روایت را چنین معنی کرده است:

۱. لاخیر فی اللقب: در القاب زشت

۲. هاجب الابل: شتر برای فساد کردن حرکت کرد.

۳. زجر الطیر: تیمّن و تشوّم و تفال به سبب پرواز پرندگان (نوعی کهانت)

۴. یقفوا الاثر: از ردّ پا می فهمد که ذاهب چگونه بوده است.

۵. یا بگوئیم یعنی: از اثر حرکت ستارگان می فهمد حوادث زمینی را.

۶. «**فی ساعد واحده مسیرهٔ شهر**»: در یک لحظه می توان در محدوده ای ک هیک ماه یک اسب سوار می تازد، مسائل و حوادث آن محدوده را معلوم کند.

۷. ینتهی إلی أن لا یقفوا الأثر...: برای اینکه بخواهد حوادث را معلوم کند، احتیاج به این امور ندارد، بلکه در یک لحظه هر چه در محدوده حرکت خورشید واقع شده است را می داند [لفظ «ما» در «**ما فی اللحظه الواحدهٔ**» زانده است] و حرکت شمس در طول یک سال دوازده برج آسمانی را طی می کند و دوازده زمین خشک و دوازده دریا را می پیماید و دوازده عالم از اصناف مردمان را در می نوردد.

ما می گوئیم:

این روایت به صراحت علم اولیاء خدا را بالاتر از علم حاصل از نجوم می داند و آن را علم الهی توصیف می کند، ولی این سخن او را در اصل تاثیر نفی نکرده است و اینکه زحل را ستاره امیرالمومنین(ع) بر می شمارد، می توان به نوعی اصل و اساس برای آن قائل شد.

۹) **عن سعید بن جبیر، قال: استقبل أمیر المؤمنین علیه السلام دهقان من دهاقین الفرس فقال له بعد التهنئهٔ: یا أمیر المؤمنین! تناحست النجوم الطالعات وتناحست السعود بالنحوس، وإذا کان مثل هذا الیوم وجب علی الحکیم الاختفاء ویومک هذا یوم صعب قد انقلب فیه کوکبان، وانقدح من برجک النیران، ولیس الحرب لک بمکان ! فقال أمیر المؤمنین علیه السلام ویحک یا دهقان المنبئ بالآثار، المحذر من الاقدار، ما قصهٔ صاحب المیزان وقصهٔ صاحب السرطان؟ وکم المطالع من الأسد والساعات من المحرکات؟ وکم بین السراری والدراری؟ قال: سأنظر وأومأ بیده إلی کمه وأخرج منه أسطرلابا ینظر فیه فتبسم علیه السلام فقال: أتدری ما حدث البارحهٔ؟**

وقع بيت بالصين، وانفرج برج ماجين، وسقط سور سراندیب وانهزم بطريق الروم بأرمنية، وفقد ديان اليهود بإيلة، وهاج النمل بوادی النمل وهلک ملک إفريقية، أكنت عالما بهذا؟ قال: لا يا أمير المؤمنين، فقال: البارحة سعد سبعون ألف عالم، وولد فی كل عالم سبعون ألفا، والليلة يموت مثلهم وهذا منهم، وأومأ بيده إلى سعد بن مسعدة الحارثی، وكان جاسوسا للخوارج فی عسكر أمير المؤمنين عليه السلام فظن الملعون أنه يقول (خذوه) فأخذ بنفسه فمات، فخر الدهقان ساجدا، فقال أمير المؤمنين عليه السلام ألم أروک من عين التوفيق؟ قال: بلی يا أمير المؤمنين فقال: أنا وصاحبی لا شرقی ولا غربی، نحن ناشئة القطب، وأعلام الفلک أما قولک (انقدح من برجک النيران) فكان الواجب أن تحكم به لی لا علی أما نوره وضياؤه فعندی، وأما حريقه ولهبه فذهب عنی، فهذه مسألة عميقة احسبها إن كنت حاسبا.»[1]

توضیح:

مرحوم مجلسی این روایت را چنین توضیح می دهد:

۱. قصه صاحب میزان: ستاره هایی که در برج میزان هستند.

۲. مطالع من الأسد: ستاره هایی که الان در برج اسد طلوع کردند.

۳. والساعات من المحرکات: و چه مقدار از زمان طلوع ستاره ها گذشته است.

۴. سراری: ستاره های مخفی.

۵. دراری: ستاره های بزرگ نور افشان

۶. بارحه: دیروز

۷. کُم: آستین

۸. بطریق: عنوان فرمانده لشکر روم

۹. دیان الیهود: عالم به دین یهود.

۱۰. سرندیب: جزیره ای در هند که آدم در آنجا هبوط نمود.

۱۱. صاحبی: پیامبر

---

۱. بحارالانوار، ج۵۵، ص۲۲۱.

۱۲. لا شرقی و لا غربی: یعنی ما مثل بقیه مردم نیستیم تا احکام مربوط به عرب یا سایر اقوام در مورد ما مصادق باشد.

۱۳. سعد سبعون...: هفتاد هزار عالم مبارک شد و در هر عالم هفتاد هزار نفر به دنیا آمد و در شب همین مقدار می میرد و این یکی از آنهاست (با دست به سعد بن سعده اشاره کردند)

۱۴. فاخذ بنفسه فمات: جان خود را گرفت [خودکشی کرد]

۱۵. الم اروک: آیا از چشم توفیق به تو نشان بدهم.

۱۶. سخن ناشئه القطب: ما شرقی و غربی نیستیم و از قطب ناشی شده ایم.

ما می گوئیم: این روایت به صراحت اشاره ندارد که حضرت برای امور آسمانی اصل و اساس را پذیرفته باشند.

۱۰) «عن عدهٔ من أصحابنا، عن أحمد بن محمد بن خالد، عن ابن فضال، عن الحسن بن أسباط، عن عبد الرحمن بن سیابهٔ، قال: قلت لأبی عبد الله علیه السلام: جعلت فداک، إن الناس یقولون إن النجوم لا یحل النظر فیها، و هو یعجبنی، فإن کانت تضر بدینی فلا حاجهٔ لی فی شئ یضر بدینی، وإن کانت لا تضر بدینی فوالله إنی لأشتهیها وأشتهی النظر فیها. فقال: لیس کما یقولون لا تضر بدینک. ثم قال : إنکم تنظرون فی شئ منها کثیره لا یدرک، وقلیله لا ینتفع به، تحسبون علی طالع القمر، ثم قال: أتدری کم بین المشتری والزهرهٔ من دقیقهٔ؟ قلت: لا والله، قال: أفتدری کم بین الزهرهٔ وبین القمر من دقیقهٔ؟ قلت: لا والله، قال أفتدری کم بین الشمس وبین السکینهٔ من دقیقهٔ ؟ قلت: لا والله، ما سمعته من أحد من المنجمین قط. قال: أفتدری کم بین السکینهٔ وبین اللوح المحفوظ من دقیقهٔ؟ قلت: لا ما سمعته من منجم قط، قال: ما بین کل واحد منهما إلی صاحبه ستین أو تسعین دقیقهٔ شک عبد الرحمن ثم قال: یا عبد الرحمن! هذا حساب إذا حسبه الرجل ووقع علیه عرف القصبهٔ التی فی وسط الأجمهٔ، وعدد ما عن یمینها، وعدد ما عن یسارها، وعدد ما خلفها، وعدد ما أمامها، حتی لا یخفی علیه من قصب الأجمهٔ واحدهٔ. النجوم: بإسناده عن الکلینی مثله، ثم قال السید: وروی هذا الحدیث أصحابنا فی

المصنفات والأصول، ورواه محمد بن أبی عبد الله فی أمالیه، ورواه محمد بن یحیی أخو مقلس، عن حماد بن عثمان.»[1]

ما می گوئیم: اگرچه روایت به ظاهر نفی نمی کند که کسی به این علم واقف نیست ولی اشعار به این مطلب دارد.

۱. همان، ص۲۴۱.

روایات دسته دوم: اجرام آسمانی تاثیری در امور زمینی ندارند.

۱- روایاتی که تصدیق منجم را تکذیب قرآن بر می شمارد:

۱) وَ فِی الْأَمَالِی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ مَاجِیلَوَیْهِ عَنْ عَمِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِی الْقَاسِمِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِیٍّ الْقُرَشِیِّ عَنْ نَصْرِ بْنِ مُزَاحِمٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ عَنْ یُوسُفَ بْنِ یَزِیدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَوْفِ بْنِ الْأَحْمَرِ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ع الْمَسِیرَ إِلَی أَهْلِ النَّهْرَوَانِ أَتَاهُ مُنَجِّمٌ فَقَالَ لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ لَا تَسِرْ فِی هَذِهِ السَّاعَةِ وَ سِرْ فِی ثَلَاثِ سَاعَاتٍ یَمْضِینَ مِنَ النَّهَارِ فَقَالَ لَهُ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ع وَ لِمَ قَالَ لِأَنَّکَ إِنْ سِرْتَ فِی هَذِهِ السَّاعَةِ أَصَابَکَ وَ أَصَابَ أَصْحَابَکَ أَذًی وَ ضُرٌّ شَدِیدٌ وَ إِنْ سِرْتَ فِی السَّاعَةِ الَّتِی أَمَرْتُکَ ظَفِرْتَ وَ ظَهَرْتَ وَ أَصَبْتَ کُلَّ مَا طَلَبْتَ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ع تَدْرِی مَا فِی بَطْنِ هَذِهِ الدَّابَّةِ أَ ذَکَرٌ أَمْ أُنْثَی قَالَ إِنْ حَسَبْتُ عَلِمْتُ فَقَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ع مَنْ صَدَّقَکَ عَلَی هَذَا الْقَوْلِ فَقَدْ کَذَّبَ بِالْقُرْآنِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ وَ یَعْلَمُ ما فِی الْأَرْحامِ وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ ما ذا تَکْسِبُ غَداً وَ ما تَدْرِی نَفْسٌ بِأَیِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِیمٌ خَبِیرٌ مَا کَانَ مُحَمَّدٌ ص یَدَّعِی مَا ادَّعَیْتَ أَ تَزْعُمُ أَنَّکَ تَهْدِی إِلَی السَّاعَةِ الَّتِی مَنْ صَارَ فِیهَا صُرِفَ عَنْهُ السُّوءُ وَ السَّاعَةِ الَّتِی مَنْ (صَارَ فِیهَا حَاقَ بِهِ الضُّرُّ) مَنْ صَدَّقَکَ بِهَذَا اسْتَغْنَی بِقَوْلِکَ عَنِ الِاسْتِعَانَةِ بِاللَّهِ فِی ذَلِکَ الْوَجْهِ وَ أَحْوَجَ إِلَی الرَّغْبَةِ إِلَیْکَ فِی دَفْعِ الْمَکْرُوهِ عَنْهُ وَ یَنْبَغِی أَنْ یُولِیَکَ الْحَمْدَ دُونَ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ آمَنَ لَکَ بِهَذَا فَقَدِ اتَّخَذَکَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ضِدّاً وَ نِدّاً ثُمَّ قَالَ ع اللَّهُمَّ لَا طَیْرَ إِلَّا طَیْرُکَ وَ لَا ضَیْرَ إِلَّا ضَیْرُکَ وَ لَا خَیْرَ إِلَّا خَیْرُکَ وَ لَا إِلَهَ غَیْرُکَ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَی الْمُنَجِّمِ وَ قَالَ بَلْ نُکَذِّبُکَ وَ نَسِیرُ فِی السَّاعَةِ الَّتِی نَهَیْتَ عَنْهَا.»[1]

۲) مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَیْنِ الرَّضِیُّ الْمُوسَوِیُّ فِی نَهْجِ الْبَلَاغَةِ قَالَ: قَالَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ ع لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ لَمَّا عَزَمَ عَلَی الْمَسِیرِ إِلَی الْخَوَارِجِ فَقَالَ لَهُ یَا أَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ إِنْ سِرْتَ فِی هَذَا الْوَقْتِ خَشِیتُ أَنْ لَا تَظْفَرَ بِمُرَادِکَ مِنْ طَرِیقِ عِلْمِ النُّجُومِ فَقَالَ ع أَتَزْعُمُ أَنَّکَ تَهْدِی إِلَی السَّاعَةِ الَّتِی مَنْ سَارَ فِیهَا انْصَرَفَ عَنْهُ السُّوءُ وَ تَخَوَّفُ السَّاعَةَ الَّتِی مَنْ سَارَ فِیهَا حَاقَ بِهِ الضُّرُّ فَمَنْ صَدَّقَکَ بِهَذَا فَقَدْ کَذَّبَ الْقُرْآنَ وَ اسْتَغْنَی عَنِ الِاسْتِعَانَةِ بِاللَّهِ فِی نَیْلِ الْمَحْبُوبِ وَ دَفْعِ الْمَکْرُوهِ وَ یَنْبَغِی فِی قَوْلِکَ لِلْعَامِلِ بِأَمْرِکَ أَنْ یُولِیَکَ الْحَمْدَ دُونَ رَبِّهِ لِأَنَّکَ بِزَعْمِکَ أَنْتَ هَدَیْتَهُ إِلَی السَّاعَةِ الَّتِی نَالَ فِیهَا النَّفْعَ وَ أَمِنَ الضُّرَّ ثُمَّ أَقْبَلَ ع عَلَی النَّاسِ فَقَالَ أَیُّهَا النَّاسُ إِیَّاکُمْ وَ تَعَلُّمَ النُّجُومِ إِلَّا مَا یُهْتَدَی بِهِ

۱. وسائل الشیعة؛ ج۱۱، ص۳۷۱.

فِی بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ فَإِنَّهَا تَدْعُو إِلَی الْکِهَانَةِ وَ الْکَاهِنُ کَالسَّاحِرِ وَ السَّاحِرُ کَالْکَافِرِ وَ الْکَافِرُ فِی النَّارِ سِیرُوا عَلَی اسْمِ اللَّهِ.»[1]

ما می گوئیم:

۱. استدلال به این روایت ها بر اینکه بگوئیم تنجیم هیچ اصل و اساسی ندارد به دو صورت ممکن است یکی به این صورت که بگوئیم پیامبر(ص) به امور واقعی علم دارد و اگر این علم واقعیت داشت، حتما، پیامبر هم آن را می دانست. این در حالی است که امیرالمومنین(ع) می گویند پیامبر(ص) علم به این امور که منجم ادعا می کند، ندارد، در حالیکه اگر این علم اساس داشت، پیامبر(ص) می توانست به سبب آن، این مطالب را (که در قرآن آمده) بفهمد و بداند.

۲. امّا صورت دوم استدلال به این است که:

حضرت تصدیق منجم را تکذیب قرآن می داند، و این نیست مگر به این جهت که امکان فهم اموری که قرآن گفته است (که یکی از آنها «**ماتدری نفس ماذا تکسب غداً**» است) فقط برای خدا ممکن است و این یک قاعده کلی است که از ازل بوده و تا ابد است و پس اگر اجرام آسمانی تاثیری داشتند، حتماً نفوس فلکی آن را می دانستند.

۲- روایاتی که تصدیق منجم را کفر می داند:

۱) «جَعْفَرُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَقِّقُ فِی الْمُعْتَبَرِ وَ الْعَلَّامَةُ فِی التَّذْکِرَةِ وَ الشَّهِیدَانِ قَالُوا قَالَ النَّبِیُّ ص مَنْ صَدَّقَ کَاهِناً أَوْ مُنَجِّماً فَهُوَ کَافِرٌ بِمَا أُنْزِلَ عَلَی مُحَمَّدٍ ص.»[2]

۲) قَالَ وَ قَالَ ع الْمُنَجِّمُ کَالْکَاهِنِ وَ الْکَاهِنُ کَالسَّاحِرِ وَ السَّاحِرُ کَالْکَافِرِ وَ الْکَافِرُ فِی النَّارِ.»[3]

۳) «وَ بِإِسْنَادِهِ عَنْ شُعَیْبِ بْنِ وَاقِدٍ عَنِ الْحُسَیْنِ بْنِ زَیْدٍ عَنِ الصَّادِقِ عَنْ آبَائِهِ عَنِ النَّبِیِّ ص فِی حَدِیثِ الْمَنَاهِی قَالَ: وَ نَهَی عَنْ إِتْیَانِ الْعَرَّافِ وَ قَالَ مَنْ أَتَاهُ وَ صَدَّقَهُ فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَی مُحَمَّدٍ ص.»[4]

---

۱. همان، ص۳۷۳.

۲. همان، ج۱۷، ص۱۴۴.

۳. همان، ص۱۴۳.

۴. همان، ج۱۱، ص۳۷۱.

۴) «أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَ تَعَلُّمَ النُّجُومِ إِلَّا مَا يُهْتَدَى بِهِ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ فَإِنَّهَا تَدْعُو إِلَى الْكِهَانَةِ وَ الْكَاهِنُ كَالسَّاحِرِ وَ السَّاحِرُ كَالْكَافِرِ وَ الْكَافِرُ فِي النَّارِ سِيرُوا عَلَى اسْمِ اللَّهِ.»[1]

ما می گوئیم:

۱. استدلال به این روایات بر اینکه بگوئیم تنجیم هیچ اصل و اساسی ندارد به این صورت است که بررسی کنیم که چرا تصدیق منجم کفر است.

در این باره به نظر می رسد تکفیر آنها به این علت بوده است که در آن روزگار منجم ها ستاره ها را جایگزین خدا کرده بودند و برای آنها نوعی ربوبیّت قائل بوده اند و الاّ نفس موثر دانستن آسمانی ها، ملازم با کفر نیست چه رسد به اینکه آنها علامات باشند (مثل موثر بودن آتش در سوزاندن چوب)

حال سخن امام (ع) در نفی عقیده آنها به طور مطلق و بدون استفصال و اینکه حضرت توضیح نداده اند که فلکیات موثر هستند ولی در طول قدرت الهی می باشند و عطف منجم به کاهن (که نوعی پیش گویی دروغ بوده است)، دال بر آن است که امام اصل تأثیر آنها را منکر هستند.

۲. اللهم الا ان یقال آنکه بگوئیم این روایات، منجّم را رد کرده است و نه نجوم را و ملازمه ای بین این دو نیست.

۱. همان، ص۳۷۴.